Висновки. Узагальнюючи вищесказане, слід наголосити на тому, що в Україні вже теоретично розроблено та практично втілено лише основні засади та передумови для формування системи принципів регулювання інноваційної діяльності підприємств. Однак дія як прямого, так і непрямого інструментарію держави на їх інноваційний розвиток практично не спрацьовує, про що свідчить низький рівень розвитку. Таким чином, проблеми полягають у неефективності системи регулювання, стимулювання та відсутності чіткої стратегії підтримки інноваційної діяльності підприємств. Вирішення проблемможливе через побудову ефективного механізму регулювання, стимулювання інноваційних процесів на усіх рівнях регулювання, визначення пріоритетності інноваційного розвитку, розроблення чітких програм стратегічного та оперативного управління діяльністю підприємств на усіх рівнях регулювання та постійного їх стимулювання до інноваційної діяльності.

1. Економіка та менеджмент інноваційної діяльності: навч. посіб. / [Грабар І. Г., Іванюк О. В., Овандер Н. Л. та ін.]. — К. : Центр навчальної літератури, 2009. — 308 с.; 2. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / [Чистов С. М., Никифоров А. Є., Куценко Т. Ф. та ін.]. — К. : КНЕУ, 2005. — 440 с.; 3. Інноваційний розвиток промисловості України : монографія / [Волков О. І., Денисенко М. П., Гречан А. П. та ін.]; під ред. О. І. Волкова, М. П. Денисенка. — К. : КНТ, 2006. — 648 с.; 4. Про інноваційну діяльність [Електронний ресурс] : [закон України : за станом на 4 липня 2002 р. №40-IУ.] / Верховна Рада України. — Режим доступу : http:// zakon.rada.gov.ua.; 5. *Сотнічук О.С.* Регулювання інноваційного розвитку економічних систем / О. С. Сотнічук // Формування ринкових відносин в Україні. — 2008. — №9 (88). — С. 56-61; 6. *Лазутін Г.І.* Форми, методи та інструменти реалізації інноваційної політики / Г. І. Лазутін // Актуальні проблеми економіки. — 2003. — №6(24). — С. 50-57; 7. *Заблоцький Б.Ф.* Економіка й організація інноваційної діяльності: [навч. посіб.] / Б. Ф. Заблоцький. — Львів : Новий Світ—2000, 2007. — 456 с.; 8. *Зубро С.В.* Інноваційна діяльність як фактор прискореного розвитку автомобільної промисловості України / С. В. Зубро // Формування ринкових відносин в Україні. — 2006. — №1 (56). — С. 42-49.

УДК 336.225.6

Н.С.Прокопенко, О.Є.Гудзь, А.О.Тимошенко

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ УМОВАХ

У статті досліджено дефініцію «фіскальна політика» і її значення для розвитку соціальної сфери України. Фіскальна політика розглядається як сукупність заходів державного регулювання соціально-економічних процесів за допомогою інструментів фіскального механізму через систему податкових надходжень до бюджету та структуру бюджетних видатків. Визначено, що в сучасних умовах важливим завданням є удосконалення та формування такої фіскальної політики, яка б сприяла достатньому наповненню бюджету податками та раціональному і ефективному розподілу коштів бюджету на соціальну сферу. Проаналізовано структуру доходів та динаміку податкових надходжень до Зведеного бюджету України,структуру основних бюджетоформуючих податків, структуру податку на доходи фізичних осіб, динаміку видатків Зведе-

ного бюджету України на складові соціальної сфери та основні показників рівня життя населення. Визначено основні пріоритети держави в покращенні соціального рівня розвитку країни.

The article describes the definition of «fiscal policy» and its importance for the development of the social sphere of Ukraine. Fiscal policy is considered as a set of measures of state regulation of socio-economic processes through fiscal mechanisms through the system of tax revenues to the budget and the structure of budget expenditures. It is determined that in modern conditions an important task is to improve and formulate such a fiscal policy that would contribute to a sufficient budget filling with taxes and a rational and efficient allocation of budget funds to the social sphere. The structure of incomes and the dynamics of tax revenues to the Consolidated Budget of Ukraine, the structure of the main budget-forming taxes, the structure of the personal income tax, the dynamics of expenditures of the Consolidated Budget of Ukraine for the components of the social sphere and the basic indicators of the standard of living of the population are analyzed. The main priorities of the state in improving the social level of the country's development are determined.

Ключові слова: фіскальна політика, фіскальний механізм, інструменти фіскального механізму, соціальна сфера, соціальний розвиток, економічне зростання.

Key words: fiscal policy, fiscal mechanism, tools of the fiscal mechanism, social sphere, social development, economic growth.

Постановка проблеми. Фіскальна політика відіграє важливу роль в системі державного регулювання соціальних процесів, які відбуваються в країні. Саме фіскальна політика спрямована на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави, впливаючи на рівень соціальних гарантій та доходи населення, зайнятість, фінансування і розвиток соціальної сфери тощо. Для України, в умовах сучасної макроекономічної та політичної нестабільності, реалізація ефективної фіскальної політики залишається серйозною і нагальною проблемою. Адже, враховуючи глобалізаційні процеси, необхідність гармонізації вітчизняного податкового та бюджетного законодавства із законодавством Європейського Союзу, виконання вимог МВФ, необхідним є пошук нових шляхів здійснення фіскальної політики держави та виходу з економічної кризи, недопущення погіршення рівня життя населення, регулювання соціальної політики держави та розвитку соціальної сфери.

Варто зазначити, що в Україні, як і в будь-якій іншій державі, основним показником соціалізації економіки є підвищення рівня та якості життя. В основу розвитку соціально-економічних процесів має бути покладена соціальна домінанта інтенсивного економічного розвитку та інноваційного відтворення. Водночас повинні бути враховані моральні та духовні аспекти розвитку особистості. Адже економіка – це частина загального механізму суспільного розвитку, всі елементи якого взаємодіють один з іншим і однаково важливі, де стабільність і життєздатність держави визначаються, перш за все, рівнем моральності та духовного розвитку громадян, а не лише станом економіки [1, с.20]. Також вважаємо за доцільне відзначити, що тільки державне регулювання соціальних процесів в умовах ринку є гарантією соціального забезпечення та захисту окремих категорій населення від фінансових проблем, надаючи при цьому населенню гарантований мінімум необхідних ресурсів для існування та забезпечення достатнього рівня життя. Однак, як показує статистика та практичний досвід, в останні роки в Україні спостерігається тенденція до зниження рівня життя, підвищення рівня бідності: населення країни знаходиться в умовах виживання та зубожіння. Тому, на сучасному етапі розвитку, важливим завданням є удосконалення

фіскальної політики та її ефективної реалізації, яка б дозволила створити умови для достатнього рівня наповнення бюджету за рахунок податкових надходжень та ефективного використання бюджетних коштів, сприяючи при цьому підвищенню рівня життя населення, забезпечивши розвиток усіх складових соціальної сфери на рівні Європейських країн. Це і зумовлює необхідність подальшого глибшого теоретичного і практичного дослідження фіскальної політики в контексті регулювання соціальних процесів держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В Україні особливості фіскальної політики в системі державного регулювання соціальної сфери досліджували такі відомі вчені, як: В. Андрущенко, В. Базилевич, К. Базилевич, Л. Баластрик, С. Будаговська, В. Вишневський, В. Геєць, Б. Данилишин, В. Дем'янишин, І. Жаліло, Ю. Іванов, І. Канцур, А. Крисоватий, В. Куценко, Е. Лібанова, І. Луніна, О. Макарова, В. Мельник, В. Новіков, І. Луніна, І. Лютий, Ц. Огонь, Н. Прокопенко, В. Федосов, Л. Черенько, І. Чугунов, А. Чухно, К. Швабій, С. Юрій та інші. Разом з тим, враховуючи наведені вище тенденції, дана тема є актуальною та потребує дослідження щодо визначення особливостей та тенденцій фіскальної політики в системі державного регулювання соціальних процесів в умовах глобалізаційних перетворень та політичної і економічної нестабільності.

Мета статті. Метою статті є дослідження ролі фіскальної політики і її впливу на соціальний розвиток України.

Виклад основного матеріалу. Фіскальна політика є дієвим засобом регулювання соціальних процесів, що відбуваються в країні з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави. Як зазначає В.І. Куценко у своїй праці [1, с. 20], «соціалізація економіки створює сприятливі умови як для духовного, так і для матеріального життя, оскільки якість, асортимент і доступність послуг, що надаються, є важливою складовою формування високого рівня життя населення. В свою чергу соціалізація економіки розглядається як один із важливих чинників переходу до сталого розвитку економіки в цілому». Ще одним аргументом зазначеного є норма основного закону держави – Конституції України, яка регламентує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю (ст. 3) [2]. Такі цінності може забезпечити лише державне регулювання соціальних процесів за допомогою здійснення ефективної фіскальної політики, основним інструментом якої виступає фіскальний механізм. Тому в сучасних умовах важливим завданням є удосконалення та формування такої фіскальної політики, яка б сприяла достатньому наповненню бюджету податками та раціональному і ефективному розподілу коштів бюджету на соціальну сферу, створюючи умови для її розвитку та підвищення рівня життя населення до рівня розвитку Європейських країн.

Сутність поняття «фіскальна політика» в економічній літературі трактується неоднозначно. Так, В. Базилевич, К. Базилевич, Л. Баластрик зазначають, що фіскальна політика – це вплив уряду на економіку через оподаткування, формування обсягу й структури державних видатків з метою забезпечення належного рівня зайнятості, запобігання й обмеження інфляції та згубного впливу циклічних коливань [3, с. 690].

С. Будаговська, О. Кілієвич, І. Луніна, Т. Пахомова вважають, що фіскальна політика – це заходи уряду, спрямовані на забезпечення повної зайнятості та виробни-

цтво неінфляційного ВВП шляхом змін державних видатків, системи оподаткування та підходів до формування державного бюджету в цілому [4, с. 303].

А. Крисоватий розглядає фіскальну політику як регулювання державних видатків та податкових надходжень для забезпечення повної зайнятості, стабільності цін та економічного зростання, а також як вплив держави на економічну кон'юнктуру шляхом зміни системи оподаткування державних витрат [5, с. 11].

На нашу думку, поняття «фіскальна політика» слід трактувати, як сукупність заходів державного регулювання соціально-економічних процесів за допомогою інструментів фіскального механізму через систему податкових надходжень до бюджету та структуру бюджетних видатків. Тобто вплив фіскальної політики на соціальну сферу здійснюється через фіскальний механізм, під яким ми розуміємо систему дій бюджетного та податкового механізмів щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів держави на соціальні потреби. Так, ми розділяємо думку авторів [6, с. 18] та вважаємо, що до інструментів фіскального механізму відносяться інструменти як бюджетного (суб'єкти бюджетного процесу, бюджетні плани, бюджетні норми і нормативи, доходи бюджету, видатки бюджету, бюджетні санкції, бюджетний контроль, міжбюджетний баланс, автоматизація бюджетного процесу тощо), так і податкового (суб'єкти та об'єкти оподаткування, ставки та види податків і зборів, податкові пільги, податкові санкції та контроль, податкові консультації, автоматизація оподаткування, спеціальні податкові режими тощо) механізму.

Варто зазначити, що, так як, однією із функцій системи оподаткування є соціальна функція, податковий механізм також має елементи соціального спрямування. Їх сутність полягає в тому, що за допомогою податкових інструментів відбувається перерозподіл суспільних доходів між різними категоріями населення країни. Тобто підтримується соціальна рівновага окремих соціальних груп. Від того, який ступінь уваги до внутрішньої будови податків та їх суперечливості залежить результативність використання податкового механізму. Змінюючи структуру податкового механізму, маніпулюючи податковими інструментами, держава стимулює соціально-економічний розвиток або стримує його [6, с. 16].

Слід зазначити, що кожен інструмент фіскального механізму породжує певне економічне навантаження та має об'єктивні межі застосування. Тому розширення дії одних інструментів за рахунок обмеження дії інших може негативно вплинути на функціонування фіскального механізму зокрема, та фіскальної політики в цілому [7, с. 34]. Саме тому інструменти фіскального механізму мають бути взаємоузгодженими між собою, вплив одного інструмента не повинен порушувати позитивну дію іншого у процесі їх застосування. Тому основою удосконалення фіскальної політики держави в контексті розвитку соціальної сфери повинен бути принцип оптимальності з приводу формування фінансових ресурсів бюджетів різних рівнів та максимальна ефективність їх розміщення й використання для забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства.

Як зазначають автори одного з досліджень [8], «визначення рівня соціальних видатків – надзвичайно важливе завдання для будь-якого суспільства. Розвинуті країни світу мають високі стандарти соціального забезпечення й відповідний рівень видатків на соціальні потреби. Україна також розуміє необхідність збільшення видатків соціального характеру, що, безумовно, актуально з огляду на рівень і якість життя

населення. Водночас слід враховувати можливості бюджету щодо здійснення таких заходів на середньо- й довгострокову перспективу. Незважаючи на різні позиції щодо рівня видатків соціального спрямування, не викликає сумнівів те, що, по-перше, високий рівень соціального забезпечення населення неможливий у бідній країні, тому єдиною передумовою його підвищення є реалізація стратегії прискореного економічного зростання; по-друге, спрямованість державної політики на реалізацію стратегії прискореного економічного зростання не виключає збереження наявного рівня соціальної підтримки й навіть її збільшення за умов оптимізації структури соціальних видатків щодо забезпечення їх пріоритетного спрямування на розвиток людини». Тобто, саме достатній рівень фінансування видатків соціального призначення і обумовлює рівень соціального розвитку країни.

Однією з основних передумов виконання невідкладних завдань розвитку соціальної сфери є максимальне наповнення державного та місцевих бюджетів податковими надходженнями, що значною мірою залежить від стану вітчизняної економіки загалом і її регіонів, від виявлення і приведення в дію невикористаних резервів, матеріальних, фінансових та інших ресурсів, а також не в останню чергу, від досконалості податкової системи, ефективності діяльності органів Державної фіскальної служби України на основі вдосконалення законодавчої бази щодо адміністрування податків, упровадження у практику досягнень сучасної науки, врахування вітчизняного та зарубіжного досвіду [9, с. 187]. Саме тому, з метою виявлення закономірностей наповнення бюджету за рахунок податкових надходжень та впливу фіскальної політики на розвиток соціальної сфери, вважаємо за доцільне здійснити аналіз структури доходів та динаміки податкових надходжень до Зведеного бюджету України (табл. 1).

Таблиця 1

Структура доходів Зведеного бюджету України за 2012-2016 рр.

Показник	2012р.		2013р.		2014р.		2015р.		2016р.		2016р./ 2012р.
	Млн. грн.	%%	Млн. грн.	%%	Млн. грн.	%%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн. +,-
Доходи	445525,3	100	442788,7	100	456067,3	100	652031,0	100	782859,5	100	337334,2
Податкові надходження	360567,2	80,9	353968,1	79,9	367 511,9	80,6	507635,9	77,9	650781,7	83,1	290214,5

Неподаткові надходження	80923,2	18,2	84981,0	19,2	80 612,7	17,7	140154,4	21,5	125502,9	16,0	44579,7
Доходи від операцій з капіталом	2985,8	0,67	1637,0	0,37	2015,8	0,44	1799,5	0,28	1593,9	0,2	-1391,9
Офіційні трансферти від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій	222,9	0,05	1529,3	0,35	5383,0	1,18	1882,2	0,29	4198,2	0,54	3975,3
Цільові фонди	826,1	0,19	673,3	0,15	543,9	0,12	558,9	0,09	782,8	0,1	-43,3

Джерело: складено та розраховано автором на основі статистичних даних Державної казначейської служби України [10].

Аналізуючи структуру доходів Зведеного бюджету України слід зазначити, що протягом досліджуваного періоду (2012-2016 рр.) їх обсяг зріс від 445525,3 млн.грн. до 782859,5 млн.грн., тобто зростання спостерігається майже в 1,8 рази. В структурі доходів Зведеного бюджету України велику частку (близько 81% в середньому) складають податкові надходження. Найбільший обсяг вони складали у 2016 р. (83,1%), найменше податкових надходжень надійшло до Зведеного бюджету України у 2015 р. (77,9%). Наступну групу, за кількість надходжень, складають неподаткові надходження (майже 19,0% в середньому протягом 2012-2016 рр.). Найбільший їх обсяг спостерігається у 2015 р. (21,5%), найменший – у 2016 р. (16,0%). Доходи від операцій з капіталом, офіційні трансферти від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій і цільові фонди в загальній структурі Зведеного бюджету України становлять не значу часту. Якщо проаналізувати обсяги надходжень до Зведеного бюджету України за всіма показниками, порівнюючи при цьому показники за 2012 р. та 2016 р., то зростання таких надходжень спостерігається за податковими та неподатковими надходженнями, офіційними трансфертами від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій, а такі показники, як доходи від операцій з капіталом та від цільових фондів, мають від'ємне значення, що свідчить про зменшення їх розміру у 2016 р. порівняно з 2012 р. Таким чином, незважаючи на складну економічну та політичну ситуацію в Україні, прослідковується збільшення обсягу доходів Зведеного бюджету України (в тому числі і податкових надходжень, звідси можна стверджувати про позитивну дію заходів фіскальної політики стосовно наповнення бюджету держави.

Враховуючи те, що найбільшу частку в структурі доходів Зведеного бюджету України становлять саме податкові надходження, потребує детального дослідження їх динаміка (табл.2).

Таблиця 2

Динаміка податкових надходжень до Зведеного бюджету України за основними видами податків у 2012-2016 рр., %

Податкові надходження	Роки					
	2012	2013	2014	2015	2016	2012-2016, +/-
Податок на прибуток підприємств	12,5	12,4	10,9	7,7	9,3	-3,2
Податок на доходи фізичних осіб	15,3	16,3	20,5	19,7	21,3	6
ПДВ	31,2	29,0	37,8	48,6	50,7	19,5
Акцизний податок	8,6	8,3	12,3	13,9	15,6	7

Джерело: складено та розраховано автором на основі статистичних даних Державної казначейської служби України [10].

Результати аналізу свідчать, що найбільшу частку в структурі податкових надходжень за основними видами податків протягом 2012-2016 рр. становить саме ПДВ. Його обсяг зріс з 31,2% у 2012 р. до 50,7% у 2016 р. (зростання відбулось у 1,6 рази або на 19,5%). Наступними за обсягом податкових надходжень до Зведеного бюджету України є податок на доходи фізичних осіб (у 2012 р. він складав у структурі податкових надходжень до бюджету — 15,3%, у 2016 р. — 21,3%), податок на прибуток підприємств (у 2012 р. — 12,5%, у 2016 р. — 9,3%) та акцизний податок (у 2012 р. — 8,6%, у 2016 р. — 15,6%). При цьому, слід зазначити, що частка податку на прибуток підприємств у 2016 р. порівняно з 2012 р. зменшилась на 3,2%, а за рештою видів податкових надходжень спостерігається їх зростання.

Досліджуючи вплив фіскальної політики на соціальний розвиток країни, доцільно, на нашу думку, детально проаналізувати податок на доходи фізичних осіб. У зв'язку з тим, що сам через нього виявляється взаємозв'язок держави із населенням країни, який здійснюється через обов'язкове вилучення частини доходів громадян для формування бюджету країни з метою подальшого його перерозподілу. Найбільшу частку (71,1%) займає податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами із доходів платника податку у вигляді заробітної плати. Частка військового збору в структурі податку на доходи фізичних осіб складає 8,3%. Найменше значення в даній структурі займають надходження сум реструктурованої заборгованості зі сплати податку на доходи фізичних осіб (0,0001 млн.грн.), а обсяг фіксованого податку на доходи фізичних осіб від зайняття підприємницькою діяльністю, який нараховано до 1 січня 2012 р. становив у 2016 р. взагалі від'ємне значення (-0,1 млн.грн.).

Так, податок на доходи фізичних осіб впливає на рівень життя населення, а ставки зазначеного податку знижують фіскальне навантаження шляхом застосування прогресивного оподаткування та неоподаткованого мінімуму. Дослідження питань удосконалення податку на доходи фізичних осіб має важливе значення для підвищення рівня життя населення, прискорення соціально-економічного розвитку України. Система

адміністрування податку на доходи фізичних осіб повинна виконувати як фіскальну, так і регулюючу функцію. Тобто, за рахунок даного податку повинна відбуватись як акумуляція фінансових ресурсів у бюджеті, так і зростання рівня захищеності найбіднішої частини населення. Для цього необхідно впровадити таку шкалу ставок податку на доходи фізичних осіб, яка б не знівелювала у громадян з помірно високим рівнем доходів, стимули щодо збільшення їх капіталу [6, с.110].

Таким чином, основними бюджетоформуючими видами податкових надходжень, які здебільшого і виконують функцію наповнення державного бюджету, є ПДВ (найбільш надійне і постійне джерело) та податок на доходи фізичних осіб (а саме податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами із доходів платника податку у вигляді заробітної плати), від яких і залежить фінансове забезпечення соціального розвитку країни. Саме тому тенденція до зростання зазначених видів податків у структурі податкових надходжень до Зведеного бюджету України, має важливе значення в удосконаленні фіскальної політики та її впливу на розвиток соціальної сфери.

Соціальний розвиток країни залежить не тільки від обсягу наповнення бюджету, а й від ефективного розподілу бюджетних коштів. Протягом останніх років видатки на потреби соціальної сфери мають тенденцію до суттєвих коливань, що пояснюється впливом економічної та політичної ситуації. Якщо проаналізувати обсяг всіх видатків бюджету протягом досліджуваного періоду (2012р.-2016 р.), то можна спостерігати їх збільшення від 492,5 млрд грн у 2012 р. до 835,8 млрд грн у 2016 р., що є позитивним показником в економіці держави. Утім, навіть за такого збільшення видатків, рівень життя й добробуту більшості населення країни залишається незадовільним: не сприяє людському розвитку, не створює додаткові стимули, для реалізації активної економічної поведінки індивідів і населення в цілому.

Також спостерігається зростання обсягу видатків за всіма складовими соціальної сфери, однак у 2016 р. відслідковується зменшення частки видатків на охорону здоров'я, духовний і фізичний розвиток та освіту порівняно з попередніми роками в структурі всіх видатків бюджету. Однак, видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення в структурі всіх видатків держави зросли у 2016 р. до 30,9 %. Частка видатків на соціальний захист та соціальну сферу в структурі всіх видатків бюджету не має стійкої тенденції до зростання. Так, тенденція до збільшення обсягів видатків порівняно з попереднім роком прослідковувалася у 2013 та 2016 роках.

Найбільшу частку в структурі загального обсягу видатків бюджету займають видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення, їх розмір зріс з 125,3 млрд грн у 2012 р. до 258,3 млрд грн у 2016 р. (у 2,1 рази). Враховуючи зазначений обсяг видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, слід зазначити, що найбільш вразливі групи населення України потребують більших обсягів фінансування. Частка видатків на освіту протягом 2012р.-2016 р. має тенденцію до зниження від 20,6% у 2012 р. до 15,5% у 2016 р., що є негативним фактором, який впливає на соціальний розвиток країни. Аналогічна ситуація спостерігається і з видатками на охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток.

Таким чином, зазначені вище тенденції є головними причинами погіршення соціального стану населення країни та незадоволення потреб громадян соціальними стандартами, що є підставою для удосконалення всіх складових фіскальної політики в

цілому та інструментів дії фіскального механізму зокрема на виправлення ситуації, що склалася.

Так, як зазначають автори у своїй праці [6, с. 86] «взаємодію держави та населення треба розглядати через фіскальний механізм, який забезпечує життєвий рівень громадян країни: справедливе оподаткування є запорукою зростання добробуту населення. Добробут населення, у свою чергу, є одним із важливих критеріїв оцінки ефективності соціально-економічної політики країни, а підвищення його рівня виступає основою суспільного розвитку. Якість життя є однією із складових добробуту населення, а рівень життя є основним її показником, що характеризується рівнем доходів населення, рівнем соціального забезпечення, станом охорони здоров'я, рівнем освіти, демографічною ситуацією тощо».

Якщо здійснити взаємозв'язок між суспільним розвитком та життєвим рівнем населення, то можна сказати, що останній визначається саме кількістю суспільних благ, обсяг яких залежить від розміру ВВП. Адже при зростанні бюджетних надходжень, збільшується і обсяг ВВП, який є основою підвищення життєвого рівня населення. Результати аналізу основних показників, які визначають рівень життя населення [11], свідчать про зростання ВВП у розрахунку на 1 особу в 1,7 рази у 2016 р. по відношенню до аналогічного показника за 2012 р. Відповідно за період, що досліджується, відбулося збільшення обсягу доходів населення у розрахунку на 1 особу, а також зріс показник сукупних витрат домогосподарств, прожиткового мінімуму та мінімальна і середньомісячна заробітна плата. Аналіз індексу споживчих цін, свідчить про тенденцію до його росту протягом 2012-2015 рр. Різке підвищення даного показника порівняно з попереднім роком спостерігається у 2014 та 2015 рр., що є наслідком значного зростання цін, зменшення купівельної спроможності населення країни та є однією з причин зниження життєвого рівня населення. При цьому слід зазначити, що у 2016 р. порівняно з 2015 р., прослідковується зниження індексу споживчих цін до 112,4%, що свідчить про стабілізацію цінової політики і зростання купівельної спроможності населення. Враховуючи зазначені вище тенденції: зростання обсягів ВВП, доходів населення рівень життя мешканців України протягом періоду, що досліджується, залишається відносно низьким. Тобто фіскальна політика та її інструменти не повною мірою забезпечують достатній та необхідний життєвий рівень населення країни, що впливає на стан розвитку соціальної сфери України.

Зважаючи на узагальнюючі результати аналізу показників доходів бюджету і видатків із нього на потреби соціальних закладів, слід зазначити, що фіскальна політика держави в контексті розвитку соціальної сфери потребує удосконалення. Так, зважаючи на те, що за допомогою фіскальних інструментів повинно забезпечуватися надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних та соціальних потреб, головним завданням фіскальної політики в частині розвитку соціальної сфери є встановлення оптимальних податків, які сприятимуть вирішенню питань з задоволення потреб населення в соціальних послугах, і що, у свою чергу, створить умови для збільшення надходження до бюджету фінансових ресурсів. Таким чином, розвиток соціальної сфери безпосередньо пов'язаний з фіскальною політикою і вдосконалення обох сфер має здійснюватися послідовно [6, с.108]. Тому важливо знайти такі точки дотику між фіскальною та соціальною політикою в державі, які б забезпечили економічний та сталий розвиток країни.

Доцільно зазначити, що особливістю фіскальної політики української держави у сучасних умовах є одночасне вирішення двох важко поєднуваних завдань: забезпечення стабілізації економіки держави та зростання рівня життя населення в перспективі і перехід до інноваційної економіки. Відповідно, фінансування соціальної політики в Україні повинно здійснюватися з урахуванням реальних можливостей бізнес-структур сплатити всі встановлені податки і збори від результатів їх діяльності і, поряд з цим, мати фінансову спроможність розвивати своє виробництво на інноваційних засадах. Тому, автор вважає, що пропозиція експертів щодо скорочення єдиного соціального внеску вдвічі, де втрати держави буде компенсовано за рахунок економії бюджетних коштів (завдяки боротьбі з їх розкраданням) є слушною [12].

Уряд країни, в умовах складної соціально-економічної ситуації, у 2016 р. визначив головним пріоритетом підвищення якості та рівня життя населення за допомогою активного впровадження реформ, які дають змогу втілити в життя принципи соціальної справедливості й забезпечити постійне підвищення добробуту населення. Така пріоритетність побудована наступним чином:

Комплексна реформа системи оплати праці та запровадження європейських стандартів у сфері соціально-трудових відносин.

Реформа системи пенсійного забезпечення, метою якої є стимулювання легалізації заробітної плати та зайнятості серед працюючого населення, посилення зв'язку пенсійного страхування з ринком праці, з індивідуальною сплатою соціальних внесків.

Забезпечення адресності в наданні державної соціальної допомоги.

Децентралізація системи соціальних послуг та їх розвиток на рівні територіальних громад [13].

Так, Урядом держави [13] було запроваджено нову методологію визначення мінімальної заробітної плати, що забезпечило повернення мінімальній заробітній платі функції державної гарантії в оплаті праці людей з невисоким рівнем доходів, з одночасним припиненням практики її використання як розрахункової величини для визначення розмірів посадових окладів державних чиновників. Мінімальна заробітна плата була встановлена на рівні повної вартості «споживчого кошику», вона зросла вдвічі – до 3200 грн на місяць з 01.01.2017 р. З однієї сторони це є позитивним чинником впливу на вирішення соціальних проблем в частині збільшення розміру заробітної плати, зростання надходжень до бюджету країни, а з іншої – негативним чинником: пропорційно зростанню заробітних плат підвищились ціни на всі групи товарів народного споживання, що, в кінцевому підсумку зазначена реформа, на нашу думку, до покращення рівня добробуту населення не призвела. Тобто, за допомогою збільшення доходів бюджету, спостерігається позитивна дія фіскальної політики на розвиток соціальної сфери, однак, за соціальними показниками, рівень життя населення залишається низьким та потребує покращення.

Спостерігається збільшення пенсій відповідно до зростання розміру прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати. Але, навіть за таких умов, така категорія населення, як пенсіонери, потребує ще більшого соціального забезпечення та захисту, враховуючи сучасні ціни, розміри комунальних платежів тощо.

Висока тіньова частка економіки України (кожен 4 українець працює в тіні) [14], виплата заробітних плат у «конвертах» є наслідком відсутності стимулів щодо легальної сплати податків до бюджетів усіх рівнів та соціального внеску, що є негативним

фактором впливу на зменшення доходів казни держави і місцевих бюджетів і, відповідно, не сприяє соціальному розвитку країни.

Звідси, фіскальна політика держави повинна бути спрямована на підвищення добробуту населення країни. При вдосконаленні фіскальної політики в частині її впливу на розвиток соціальної сфери, необхідно використовувати комплексний підхід, який враховуватиме економічний та політичний стан країни, обмежені фінансові ресурси, традиції, ментальність, особливості розвитку країни тощо.

Висновки. В умовах недостатнього фінансування соціальної сфери та з метою забезпечення всіх її складових необхідним розміром бюджетних коштів, фіскальна політика, перш за все, повинна бути спрямована на виконання соціальної функції та правильну розстановку пріоритетів при фінансуванні соціального розвитку країни. Для реалізації такого завдання, перш за все, необхідно забезпечити покращення наповнення бюджетів усіх рівнів. Тому, удосконалення фіскальної політики в контексті розвитку соціальної сфери, повинно бути спрямоване на використання найдієвіших інструментів фіскального механізму, які спрямовані на максимізацію доходів бюджету та ефективний, раціональний і цільовий їх розподіл з метою фінансування потреб соціальної сфери. Послідовне реформування фіскальної політики сприятиме зменшенню видатків, покращенню рівня життя населення та забезпечить розвиток соціальної сфери на рівні Європейських країн.

1. *Куценко В.І.* Соціальний вектор економічного розвитку: Монографія / Під наук. ред. д.е.н., проф., акад. НАН України Б.М. Данилишина. — К.:, Науково-виробниче підприємство «Видавництво «Наукова думка» НАН України, 2010. — 734 с.; 2. Конституція України. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» № 742-VII від 21.02.2014 р.: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. — К.: Велес, 2005. — 48 с.— (Серія видань «Офіційний документ»); 3. Макроекономіка: Підручник / В. Базилевич, К. Базилевич, Л. Баластрик; за ред. В.Д. Базилевича. — К.: Знання, 2004. — 790 с.; 4. Мікроекономіка і макроекономіка: Підручник: У 2 ч. / С. Будаговська, О. Кілієвич, І. Луніна, Т. Пахомова; За заг. ред. С. Будаговської. — Вид. 4-те. — К.: Основи, 2007. — 520 с.; 5. *Крисоватий А.І.* Оподаткування і ринок: умови та можливості поєднання: Монографія / А.І. Крисоватий. — Тернопіль: Видавництво Карп'юка, 2000. — 246 с.; 6. *Мельник В.М.* Фіскальний механізм забезпечення соціального розвитку України: монографія / В.М. Мельник, І.Г. Канцур, М.М. Мельник. — Тернопіль: ФОП Осадца В.М., 2017. — 200 с.; 7. *Артус М.М.* Бюджетна система України: [навчальний посібник] / М.М. Артус, Н.В. Хижа. К.: Вид-во Європейського університету, 2005. — 220 с.— С. 34; 8. *Чугунов І.Я., Запатріна І.В.* Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету/ І.Я. Чугунов, І.В. Запатріна // Фінанси України. — 2008. — № 5. — С. 5—6; 9. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: монографія / П.В. Мельник, Л.Л. Тарангул, З.С. Варналій [та ін.]: за ред. З.С. Варналія. — К.: Знання України, 2008. — 675 с.; 10. Офіційний сайт Державної казначейської служби України: Звітність про виконання бюджетів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477; 11. Статистичний щорічник України за 2016 рік / Офіційний сайт державної служби статистики України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua; 12. *Дубровський В.* Податки, які не вбивають / В. Дубровський // Дзеркало тижня. — 2014. — 7 червня. — с. 7; 13. Соціальна сфера — реформи в дії / Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.msp.gov.ua/news/14614.html; 14. З 16 мільйонів зайнятих осіб 4 мільйони громадян працюють, не сплачуючи до державного бюджета податків/ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://espreso.tv/news/2017/03/20/kozhen_chetvertyy_ukrayinec_pracuuye_u_quottiniquot_ministr.